

บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด
AIMPHAN PRESS CO., LTD.

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี ๓

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

นางวณิ	ลัดดาภรณ์	กศ.บ. (ดุริยางคศาสตร์), ศศ.ม. (ดนตรีศึกษา)
นายชาติชาย	ศรีสมุทร	ค.ม. (ดนตรีศึกษา), ค.ม. (บริหารการศึกษา)

ผู้ตรวจ

นายชินทร์	พรหมรักษ์	ศศ.บ. (บริหารการศึกษา), ศศ.ม. (นาฏศิลป์ไทย)
นายดุขฎิ	มีป้อม	ศศ.บ. (ดุริยางค์ไทย), ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา)
นางอุมาภรณ์	กล้าหาญ	ค.บ. (ดนตรีศึกษา), ศศ.ม. (ดนตรี)

บรรณาธิการ

นางสาวสุชาดา	วราทพันธ์	กศ.บ. (สังคมศึกษา), ค.ม. (พื้นฐานการศึกษา)
นางสาวจินตนา	อนุวัฒน์	ศ.บ. (นาฏศิลป์ไทย), ศศ.ม. (นาฏศิลป์ไทย)

ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๙

พิมพ์ครั้งที่ ๑

ISBN 978-616-07-0652-5

จัดทำโดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

▶▶ ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายการเงินและบัญชี, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง :

๖๙/๑๐๙ หมู่ ๑ ซ.พระแม่การุณย์ ต.บ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐
โทร. ๐-๒๕๘๔-๕๘๘๔, ๐-๒๕๘๔-๕๙๙๓, ๐-๒๕๖๑-๕๕๘๐-๒ โทรสาร ๐-๒๕๖๑-๕๕๗๓

▶▶ ฝ่ายวิชาการ :

๘๗/๑๒๒ ถ.เทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทร. ๐-๒๕๕๕-๔๘๑๘-๒๐, ๐-๒๕๕๓-๘๑๖๘-๙ โทรสาร ๐-๒๕๘๐-๒๕๗๓

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน **ดนตรี ๓** เล่มนี้ ได้เรียบเรียงขึ้นสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ ๒ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ แบ่งออกเป็น ๗ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย **องค์ประกอบของงานศิลปะและดนตรี ร้องเล่นเพลงดนตรี แต่งเพลงครื้นเครงใจ สร้างสรรค์บทเพลง ความแตกต่างของบทเพลง ดนตรีสัมพันธ์ ประวัติศาสตร์ดนตรีและปัจจัยที่ทำให้งานดนตรีได้รับการยอมรับ**

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน **ดนตรี ๓** เล่มนี้ จะอำนวยความสะดวกต่อผู้สอนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด
กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑	องค์ประกอบของงานศิลปะและดนตรี	๒
	องค์ประกอบที่ใช้ในงานศิลปะ	๔
	การเปรียบเทียบองค์ประกอบที่ใช้ในงานดนตรีและนาฏศิลป์	๖
	ความสัมพันธ์ของงานดนตรีกับการแสดงนาฏศิลป์	๘
	เทคนิคที่ใช้ในการสร้างสรรค์งานดนตรีและการบรรเลง	๑๑
	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๑๕
	ลองทำดู...หนูทำได้	๑๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒	ร้องเล่นเพลงดนตรี	๑๖
	เทคนิคการขับร้องและบรรเลงดนตรีไทย	๑๘
	การเล่นดนตรีเดี่ยวและรวมวง	๒๖
	เทคนิคการขับร้องและบรรเลงดนตรีสากล	๓๐
	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๔๓
	ลองทำดู...หนูทำได้	๔๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓	แต่งเพลงครื้นเครงใจ	๔๔
	อัตราจังหวะ $\frac{2}{4}$ และ $\frac{4}{4}$	๔๖
	การประพันธ์เพลงในอัตราจังหวะ $\frac{2}{4}$ และ $\frac{4}{4}$	๔๗
	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๖๖
	ลองทำดู...หนูทำได้	๖๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔	สร้างสรรค์บทเพลง	๖๘
	องค์ประกอบดนตรีไทย	๗๐
	องค์ประกอบดนตรีสากล	๗๗
	การเลือกองค์ประกอบดนตรีในการสร้างสรรค์บทเพลง	๙๖
	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๑๐๐
	ลองทำดู...หนูทำได้	๑๐๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕	ความแตกต่างของบทเพลง	๑๐๑
	ความแตกต่างของบทเพลงในดนตรีไทย	๑๐๓
	ความแตกต่างของบทเพลงในดนตรีสากล	๑๑๖
	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๑๒๖
	ลองทำดู...หนูทำได้	๑๒๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖	ดนตรีสัมพันธ์	๑๒๗
	อิทธิพลของดนตรีที่มีต่อบุคคลและสังคม	๑๒๙
	การจัดการแสดงดนตรีในวาระต่างๆ	๑๓๓
	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๑๔๕
	ลองทำดู...หนูทำได้	๑๔๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗	ประวัติศาสตร์ดนตรีและปัจจัยที่ทำให้งานดนตรีได้รับการยอมรับ	๑๔๖
	ประวัติดนตรีไทยในยุคสมัยต่างๆ	๑๔๘
	ประวัติดนตรีสากลในยุคสมัยต่างๆ	๑๖๕
	ปัจจัยที่ทำให้งานดนตรีได้รับการยอมรับ	๑๗๐
	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๑๗๒
	ลองทำดู...หนูทำได้	๑๗๓

บรรณานุกรม

๑๗๔

บทเรียนนี้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

มาตรฐาน ศ ๒.๑ เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัด: สิ่งที่นักเรียนฟังรู้และปฏิบัติได้

ศ ๒.๑ (๑) เปรียบเทียบองค์ประกอบที่ใช้ในงานดนตรีและงานศิลปะอื่น

ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะ การเปรียบเทียบองค์ประกอบที่ใช้ในงานดนตรีกับงานศิลปะอื่นต้องสามารถสื่อความหมายได้โดยใช้องค์ประกอบพื้นฐานและความสัมพันธ์เดียวกันระหว่างศิลปะด้วยกันในการเปรียบเทียบในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในงานศิลปะอื่นๆ ต่อไป

- ๑ องค์ประกอบที่ใช้ในงานศิลปะ
- ๒ การเปรียบเทียบองค์ประกอบที่ใช้ในงานดนตรีและนาฏศิลป์
- ๓ ความสัมพันธ์ของงานดนตรีกับการแสดงนาฏศิลป์
- ๔ เทคนิคที่ใช้ในการสร้างสร้งงานดนตรีและการบรรเลง

- ๑ อธิบายการใช้องค์ประกอบในการสร้างสร้งงานดนตรี
- ๒ ระบุงค์ประกอบที่ใช้ในงานดนตรีและนาฏศิลป์
- ๓ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างงานดนตรีและการแสดงนาฏศิลป์ พร้อมยกตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างงานดนตรีและศิลปะด้านอื่นๆ
- ๔ การประยุกต์ใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อสร้างสร้งงานดนตรี และสิ่งที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน

- ๑ นักเรียนเข้าใจความแตกต่างเกี่ยวกับงานดนตรีกับศิลปะแขนงอื่นหรือไม่
- ๒ นักเรียนรู้จักงานศิลปะแขนงใดบ้าง
- ๓ เทคนิคการสร้างสร้งงานดนตรีและศิลปะแขนงอื่นๆ คืออะไร ใครตอบได้
- ๔ องค์ประกอบที่ใช้ในงานศิลปะประกอบด้วยอะไรบ้าง

องค์ประกอบที่ใช้ในงานศิลปะ

ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะโดยงานศิลปะได้แบ่งออกเป็นแขนงต่างๆ เช่น งานดนตรี งานนาฏศิลป์ งานวาดรูป งานปั้น เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะเป็นงานในลักษณะใดก็ตาม งานดนตรี และงานศิลปะทุกประเภทจะให้คุณค่าที่ตอบสนองต่อมนุษย์ในด้านที่เป็นผลงานการแสดงออกของอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และจินตนาการ เป็นการสื่อถึงเรื่องราวที่สำคัญหรือเหตุการณ์ที่ประทับใจ เป็นการตอบสนองต่อความพึงพอใจทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

การใช้องค์ประกอบในการสร้างสรรค์งานดนตรีและศิลปะแขนงอื่น

การสร้างสรรค์จะประสบความสำเร็จเป็นผลงานได้ นอกจากต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวกำหนดแนวทางและรูปแบบแล้ว ยังต้องอาศัยความสามารถที่ยอดเยี่ยมของศิลปิน ซึ่งความสามารถเฉพาะตน เป็นความชำนาญที่เกิดจากการฝึกฝนและความพยายามอย่างสูง เพราะฝีมืออันยอดเยี่ยมจะสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีความงามอันยอดเยี่ยมได้ นอกจากนี้ยังต้องอาศัยวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ มาใช้ในการสร้างสรรค์ด้วยเช่นกัน วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์แบ่งออกเป็น วัสดุที่ใช้เป็นสื่อในการแสดงออกและเครื่องมือที่ใช้สร้างสรรค์ให้เกิดผลงานตามความชำนาญของศิลปินแต่ละคน

การสร้างสรรค์ไม่ว่าจะเป็นแขนงใดต่างต้องอาศัยองค์ประกอบข้างต้น จึงจะเกิดผลงานชิ้นเยี่ยม เพราะในงานศิลปะไม่ว่าจะเป็นดนตรีหรือศิลปะอื่นจะไม่มีอะไรเป็นเครื่องมือในการวัดความเป็นมาตรฐาน ซึ่งสิ่งนี้เกิดจากความชำนาญที่เกิดจากการฝึกฝนทำให้ผลงานที่ออกมาไม่สามารถหาอะไรเป็นตัววัดได้เลย

ตัวอย่างความสัมพันธ์ของศิลปะด้านต่างๆ

* **วรรณคดี** เป็นศิลปะของการใช้ภาษาที่งดงาม ภาษาเป็นสื่อความหมายโดยตรงทำให้เราสามารถรับรู้เรื่องราวต่างๆ

* **นาฏศิลป์** เป็นศิลปะของการเคลื่อนไหวร่างกายที่งดงาม เป็นการสื่อความหมายในแง่ของการใช้มือ เท้า หน้า อากัปกิริยา เช่น การนั่ง การเดิน การยืน การหัวเราะ การร้องไห้ ซึ่งเป็นภาษากาย โดยการใช้ภาษาวรรณคดีและดนตรีประกอบการเคลื่อนไหว

* **ดนตรี** เป็นศิลปะของการเรียบเรียงเสียงที่ไพเราะงดงาม เป็นศาสตร์บริสุทธิ์ที่สามารถสื่อความหมายในตัวเองได้ หรืออาจไม่สื่อความหมายใดถ้าไม่นำภาษาหรือวรรณคดีเข้าไปประกอบ

ตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างงานศิลปะด้านภาษาและวรรณคดี ด้านนาฏศิลป์ และด้านดนตรี

* **ศิลปะด้านภาษาและวรรณคดี** มีความสัมพันธ์กับศิลปะของบทร้อง บทละครและบทละครพูดต่างๆ ซึ่งล้วนต้องใช้ศิลปะด้านภาษาเข้ามาเพื่อแต่งเนื้อร้องหรือบทพูด บทเจรจา

ตัวอย่างบทร้องเพลงทยอยเขมร ๓ ชั้น

ว่าพลางแล้วก็พากันคลาไคล
นุหลันทรงกลดหมดราศี

ดำเนินไปในป่าพนาศรี
เหมือนจะชวนให้พี่สละไป

(พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ เรื่องอิเหนา)

* **ศิลปะด้านนาฏศิลป์** มีความสัมพันธ์กับศิลปะการฟ้อนรำ โขน ละคร ละครพูด ละครเวที

ศิลปะการแสดงโขน

ที่มา : วิทยาลัยนาฏศิลป์

*** ศิลปะด้านดนตรี** มีความสัมพันธ์กับศิลปะการบรรเลง การขับร้องเพลง ประกอบนาฏศิลป์ เช่น เพลงประกอบโขน ละคร เพลงหน้าพาทย์ เพลงระบำรำฟ้อน เพลงเดินรำ

การบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงละครดึกดำบรรพ์

ที่มา : ร้อยนิทรรศน์ยลรัตนโกสินทร์ ๒

การเปรียบเทียบองค์ประกอบที่ใช้ในงานดนตรีและนาฏศิลป์

องค์ประกอบของดนตรี

ดนตรีมีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย ๔ ประการ คือ เสียงดนตรี ทำนอง จังหวะ และการประสานเสียง

๑. เสียงดนตรี (Tone) เป็นเสียงที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมา โดยการนำเสียงต่างๆ มาจัดระบบให้ได้สัดส่วนและมีความกลมกลืนกัน เสียงของดนตรีจะมีความไพเราะน่าฟังเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะการเรียบเรียงทำนองและเสียงประสานของผู้ประพันธ์ทางด้านดนตรีแต่ละท่าน

การเปรียบเทียบองค์ประกอบศิลปะ (เสียงดนตรี)	
ดนตรี	นาฏศิลป์
* เครื่องดนตรี ดีด สี ตี เป่า	* ผู้แสดง พระ นาง ยักษ์ ลิง

๒. ทำนอง (Melody) หมายถึง เสียงต่ำ เสียงสูง เสียงสั้น เสียงยาว เสียงทุ้ม เสียงแหลมของดนตรีหรือบทเพลง ทำนองของดนตรีหรือทำนองของเพลงแต่ละเพลงนั้นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความประสงค์และจินตนาการของผู้ประพันธ์เพลงว่าต้องการที่จะให้บทเพลงนั้นๆ มีท่วงทำนองเป็นไปในลักษณะใด เช่น ทำนองที่ฟังแล้วเศร้าสร้อย โหยหวน คึกคัก เข้มแข็ง ฮึกเหิม เป็นต้น

การเปรียบเทียบองค์ประกอบศิลปะ (ทำนอง)	
ดนตรี	นาฏศิลป์
* บทเพลง ทำนองที่สื่ออารมณ์ ตีใจ เศร้า เข้มแข็ง	* กระบวนท่ารำ การตีท่ารำตามอารมณ์เพลง

๓. จังหวะ (Rhythm) หมายถึง การเคลื่อนไหวที่สม่ำเสมอ อาจกำหนดไว้เป็นความช้าเร็วต่างๆ กัน เช่น เพลงจังหวะช้า เพลงจังหวะเร็ว จังหวะในดนตรีเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากเพื่อเป็นตัวกำกับในการร้องเพลงหรือการเล่นดนตรีให้ออกมามีความพร้อมเพรียงกัน และผสมกลมกลืนได้อย่างเหมาะสม

การเปรียบเทียบองค์ประกอบศิลปะ (จังหวะ)	
ดนตรี	นาฏศิลป์
* จังหวะดนตรี ช้า เร็ว	* การเคลื่อนไหวของลีลา ลีลาการเดิน การยกทัพ เคลื่อนพล

๔. การประสานเสียง (Harmony) หมายถึง เสียงของเครื่องดนตรีหรือเสียงร้องเพลงของมนุษย์ที่มีระดับเสียงต่างกันและเปล่งเสียงออกมาพร้อมกัน โดยเสียงที่แสดงออกมานั้นจะต้องผสมผสานกลมกลืนกันและสอดคล้องกันได้เป็นอย่างดี ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้เรียบเรียงเสียงประสานดนตรีจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักของการประสานเสียงอย่างแตกฉาน

การเปรียบเทียบองค์ประกอบศิลปะ (การประสานเสียง)	
ดนตรี	นาฏศิลป์
* วงดนตรีและการบรรเลงเครื่องดนตรี ระนาดเอก บรรเลงพร้อมกับ ระนาดทุ้ม ซอด้วง บรรเลงพร้อมกับ ซออู้	* ระบำ รำ ฟ้อน และการตีทำ ตัวพระและตัวนางรำพร้อมกัน ผู้ชายและผู้หญิงรำพร้อมกันในรำวงมาตรฐาน

ความสัมพันธ์ของงานดนตรีกับการแสดงนาฏศิลป์

ดนตรีกับการแสดงนาฏศิลป์เป็นศิลปะที่มีความสัมพันธ์กัน โดยอาศัยการตีความของบทเพลงและทำร่า นำมาเรียบเรียงและออกแบบให้สอดคล้องเข้ากับอารมณ์ของตัวละครและอารมณ์ของบทเพลงเพื่อประกอบเข้ากับกิจวัตรของตัวละครในการแสดง เช่น การบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบกิจวัตร ยืน เดิน กิน นอน เหาะ เป็นต้น

๑. **ตัวพระ ตัวนางผู้สูงศักดิ์แสดงการร้ายเวทและแปลงตัว** ใช้เพลงตระนิมิต ถ้าตัวพระ ตัวนางที่เป็นยักษ์ร้ายเวทหรือแปลงตัวใช้เพลงตระบองกัน

๒. **ตัวละครแสดงอิทธิฤทธิ์หรือแสดงอาการโกรธ** ใช้เพลงรวสามลาหรือเพลงคุกพาทย์

๓. **จากการจัดทัพและกรีธาทัพ** ใช้เพลงปฐม ถ้าเป็นทัพพระรามจะให้ตัวสุกรีพแม่ทัพใหญ่ออกมาว่าแสดงท่าตรวจพล ส่วนทัพทศกัณฐ์จะให้ตัวมโหธรออกมาว่า ตอนยกพลฝ่ายพระรามใช้เพลงกราวนอก ฝ่ายทศกัณฐ์ใช้เพลงกราวใน

๔. **การเดินทางไปมา** ถ้าเป็นระยะใกล้ๆ ใช้เพลงเสมอบรรเลงตามลักษณะของตัวละคร เช่น ถ้าฤาษีเดินใช้เพลงเสมอเถร ยักษ์เดินใช้เพลงเสมอมาร พระราม-พระลักษมณ์ใช้เพลงเสมอบาทสกุณี ถ้าเดินข้ามทะเลใช้เพลงเสมอข้ามสมุทร ถ้าตัวละครเดินเข้าฉากหรือเดินเข้าที่นั่งใช้เพลงเสมอเข้าที่ นอกจากนั้นยังมีเพลงเสมอสำหรับตัวละครสัญชาติต่างๆ เดิน เช่น เสมอมอญ เสมอพม่า เสมอแขก เสมอลาว เป็นต้น

๕. **การเดินทางระยะไกลหรือไล่ตามรบราฆ่าฟันกัน** ใช้เพลงเชิดนอก เพลงเชิดนอกนิยมใช้ประกอบการแสดงเดี่ยวทวนวงปีพาทย์ ถ้าตัวละครเป็นมนุษย์ไล่ตามสัตว์จะใช้เพลงเชิดฉาน ส่วนเพลงเชิดฉานนั้นใช้เมื่อตัวละครแสดงศร สาดอาวุธ หรือแสดงอิทธิฤทธิ์ลึกลับมหัศจรรย์ต่างๆ

๖. **ตัวละครที่มีฤทธิ์มากเหาะ** ใช้เพลงกลม ถ้ามีฤทธิ์น้อยเหาะใช้เพลงโคมเวียน ถ้าเจ้าพระยามหากษัตริย์เสด็จท่ามกลางข้าราชการใช้เพลงพระยาเดิน ถ้าตัวละครเป็นสัตว์เดินทางใช้เพลงแผละ

๗. **แสดงบทกินอาหาร** ใช้เพลงนั่งกิน ถ้ามีการดื่มสุรด้วยจะใช้เพลงเช่นเหล้า ซึ่งเพลงเช่นเหล้านี้ยังใช้ประกอบการออกมาของตัวละครที่เป็นภูติผีปิศาจ

๘. **แสดงบทนอน** ใช้เพลงตระนอน แต่ถ้าเป็นพระนารายณ์บรรทมจะใช้เพลงตระบรรทมสินธุ์

๙. **แสดงบทอาบน้ำ** จะใช้เพลงลงสรลง ถ้าแสดงว่าอาบน้ำเสร็จกำลังทรงเครื่องจะใช้เพลงลงสรโท

เพลงหน้าพาทย์คือเพลงที่บรรเลงประกอบกิจวัตร ไม่ว่าจะเป็นของมนุษย์ สัตว์ วัตถุ หรือธรรมชาติ ทั้งกิจวัตรที่มีตัวตนหรือกิจวัตรสมมุติ ตลอดจนกิจวัตรที่เป็นปัจจุบันและอดีต เพลงที่บรรเลงประกอบกิจวัตรทั้งหลายถือเป็นเพลงหน้าพาทย์ทั้งสิ้น

เพลงหน้าพาทย์แบ่งออกเป็น ๓ ชนิด คือ

๑. **เพลงหน้าพาทย์สามัญ** ใช้บรรเลงประกอบกิจวัตรตัวละครทั่วไป ประกอบด้วย เพลงเชิด เพลงเสมอ เพลงกราวนอก เพลงกราวใน เพลงโอด เพลงลาและเพลงปฐม

๒. **เพลงหน้าพาทย์ชั้นกลาง** ใช้กับกิจวัตรของตัวละครชั้นสูงขึ้นมา เช่น กษัตริย์ เทพเจ้าทั่วไป ประกอบด้วย เพลงเหาะ เพลงเสมอเถร เพลงตระบองกัน เพลงชำนัญ เพลงตระนอน เพลงตระนิมิต เพลงคุกพาทย์ เพลงตระบรรทมไพร เพลงตระบรรทมสินธุ์ เพลงศรทะนง เพลงกลม เพลงพราหมณ์เข้าพราหมณ์ออก

๓. **เพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง** ใช้กับกิจวัตรของเทพเจ้าที่สูงศักดิ์ เช่น องค์พระพิราพ ประกอบด้วย เพลงสาธุการ เพลงตระองค์พระพิราพ เพลงตระพระประโคนธรรพ เพลงบาทสกุณี เพลงตระเชิญ และเพลงตระสันนิบาต

ตารางแสดงความสัมพันธ์ของคนตรี (เพลงหน้าพาทย์) กับอากัปกริยาของการแสดง

กิจวัตร	ตัวละคร	เพลงที่ใช้
การร้ายเวท แปลงกาย	พระ นาง ผู้สูงศักดิ์	เพลงตระนิมิต
	พระ นาง ตัวยักษ์	เพลงตระบองกัน
	ยักษ์ดี	เพลงชำนัญ
แสดงอิทธิฤทธิ์ โกรธ		เพลงรวสามลา เพลงคุกพาทย์
จัดทัพ กรีธาทัพ		เพลงปฐม
	ฝ่ายพระราม	เพลงกราวนอก
	ฝ่ายทศกัณฐ์	เพลงกราวใน
การเดินทางในระยะใกล้ๆ		เพลงเสมอ
	ฤาษี	เพลงเสมอเถร
	ยักษ์	เพลงเสมอมาร
	พระราม พระลักษมณ์	เพลงเสมอบาทสกุณี